

De stemmen van de Pamano (Les veus del Pamano)

Traducció al neerlandès de Pieter Lamberts i Joan Garrit

De dag dat ze zijn naam aan de vergetelheid prijsgaven, waren er heel weinig mensen op straat. Ook als het niet had geregend, waren het er maar weinig geweest, omdat de meesten verkozen te doen alsof het hun koud liet en de plechtigheid onopvallend vanuit een raam of vanachter de schutting van hun moestuin volgden en aan al die vergoten tranen dachten. De burgemeester had beslist dat de plechtigheid zou doorgaan, ook al regende het pijpenstelen; hij zei niet dat de eigenlijke reden voor deze aanval van politieke wilskracht was dat hij om twee uur met een klant in Sort had afgesproken en in restaurant Rendé een paella wachtte, waar hij nu al van droomde. Maar hij was een Bringué en wilde het hele dorp, Huize Gravat inclusief, duidelijk maken dat die plechtigheid doorgang zou vinden, ook al zou het hozen. Ze voerden de vervanging dus uit in aanwezigheid van burgemeester, gemeenteraad en -secretaris én van twee fanatieke toeristen in schreeuwerige regenjassen, die verdwaald waren en niet wisten wat er aan de hand was en die maar foto's bleven schieten van deze bijzondere gewoonten van de bergbewoners; bovendien was er ook de onontbeerlijke Serrallac en dat mens van Báscones, van wie niemand begreep wat ze in godsnaam op zo'n plechtigheid deed. Frenocolopexie. Jaume Serrallac had de vier prachtige straatnaamborden met zwarte letters gehouwen in lichtgrijs marmer, waarvan de elegantie eerder bestemd leek voor meer gedistingeerde straten, meer intacte muren en een dorp dat meer af was. Het bord van de carrer president francisc macià verving dat van de calle generalísimo franco. Dat van de carrer major bedekte dat van de calle josé antonio, de plaça major verving de plaza de españa en het bord van de carrer del mig kwam in de plaats van dat van de calle falangista fontelles. Aangezien alles al klaarstond, de gaten waren geboord en Serrallac van wanten wist en het erg druk had – door de val van de dictatuur moesten veel straatnaamborden worden vervangen – was het allemaal kinderspel. Dat straatnaambord van de falangist Fontelles moest hij met mokerslagen op de muur zelf aan stukken slaan, omdat het niet van zijn plaats wilde komen. Deze brokken droeve geschiedenis gooide hij vervolgens in de vuilcontainer die voor huis Batalla stond. De brokstukken van Falangist Fontelles uitten een stomme, machteloze kreet, die samenviel met de bijna onhoorbare jammerklacht die vanaf de veranda van Huize Gravat opsteeg, afkomstig van

de gespannen, bewegingloze gedaante die zich aan de balustrade vastklampte en die, behalve de katten, niemand opviel. Twee oude vrouwen, een van hen hoogbejaard, volgden de plechtigheid goed ingepakt vanaf het hoge deel van de straat. Toen ze zeker wisten dat Serrallac het oude straatnaambord aan diggelen had geslagen, liepen ze heel langzaam arm in arm de Carrer del Mig af, terwijl ze alle gevels, vensters en deuren bekeken en zo nu en dan onderling kort commentaar leverden, misschien om hun verwarring te verbergen, over het feit dat ze wisten dat vanuit de huizen vele ogen hen met dezelfde straffeloosheid bekeken, waarmee ze de plechtigheid van de vervanging van de straatnaamborden hadden bespioneerd. Toen ze bij de vuilcontainer kwamen, keken de vrouwen erin alsof ze zich ergens van moesten vergewissen. De groep hoogwaardigheidsbekleders was al door de Francesc Macià naar de Plaça Major vertrokken om er de als laatste geplande vervanging uit te voeren. Daar wilde meneer de burgemeester een paar woorden zeggen over de geest van verzoening die de herinvoering van de oude namen betekende. Vanaf dat moment, toen de gebruikelijke rust in dat stuk straat eenmaal was weergekeerd, dacht niemand in Torena meer aan Oriol en uit alle huizen steeg een stille zucht van verlichting op, omdat iedereen vond dat eindelijk een van de symbolen van zoveel tweespalt was verdwenen. Op de schaduw op de veranda van Huize Gravat na, die zijn bril poetste en dacht: jullie zullen nog weleens zien wie het laatst lacht, dacht geen dorping meer aan Oriol Fontelles, tot vierentwintig jaar later het afgelegen, nutteloze, oude schoolgebouw werd gesloopt, omdat het niet meer bij een dorp in de eenentwintigste eeuw paste.

Zoals te verwachten viel gaf de directrice van de school in Sort Tina Bros de opdracht om in officiële hoedanigheid te gaan rondneuzen in de spullen van de voormalige school in Torena. Er stond een tentoonstelling op stapel over de ontwikkeling van schoolmateriaal en de organisatoren waren ervan overtuigd dat er in dat gebouwtje wel iets te vinden zou zijn. Ouderwets lesmateriaal en zo. Tina werd gebombardeerd tot onderzoekster van de school, aangezien ze toch al werkte aan een fotoboek over de streek. Daarom moest ze, terwijl ze andere kopzorgen had, met tegenzin voor de tweede keer in drie dagen in haar opvallend rode deux-chevauxtje naar Torena rijden. Ze kon niet bevroeden dat ze parkeerde onder het straatnaambord dat vierentwintig jaar eerder de oorspronkelijke naam, Carrer del Mig, in ere had hersteld; in het gemeentehuis vroeg ze om de sleutel van de school en daar zeiden ze haar dat ze die niet hadden, dat de bouwvakkers er al aan het werk waren, en

toen ze voor het gebouw aankwam, het laatste van het dorp in de richting van de Triadorberg, merkte Tina dat ze al begonnen waren het dak dakpan voor dakpan af te breken. Zonder omhaal pakte ze haar kleine fototoestel, waar de gevoelige film in zat, en profiterend van het aarzelende schemerlicht schoot ze drie foto's van het gebouw. Op de voorgrond stonden de bouwvakkers, die het dak beklommen. Misschien zou een van die foto's wel voor het boek van pas komen. Wie weet. Gelukkig waren de bouwvakkers aan de kant van de wc's begonnen. Ze had dus tijd om de twee kasten in het klaslokaal te doorzoeken. Ze had tijd om haar handen vuil te maken aan het plakkerige, zwarte stof van vele jaren. Ze snuffelde in waardeloze paperassen, verleende gratie aan twaalf boeken, die in pedagogisch opzicht prehistorisch waren, maar voor de tentoonstelling hun charme hadden, en hoorde de weergalm van de moker van de bouwvakkers, die dat gebouw tot het niets aan het veroordelen waren. Al het materiaal dat ze had verzameld paste ternauwernood in de kartonnen doos die ze uit Sort had meegebracht. Ze tuurde een hele tijd door het raam in de verte en dacht erover na of datgene wat ze zich had voorgenomen te doen als ze wegging uit de school, geen aanval op haar gevoel van eigenwaarde was. Waarschijnlijk wel; maar Jordi liet haar geen keus. Ze stond nog twee minuten voor zich uit te staren; geen enkele keus. Omdat Jordi was zoals hij was; omdat Arnau was zoals hij was, mijn god. Omdat ze thuis nooit ergens over spraken, omdat ze zo gesloten waren, omdat Arnau telkens afstandelijker werd, zozeer dat hij dagen achtereen niet thuiskwam en slechts vage opmerkingen maakte over met wie hij omging. Na vele bittere gedachten zuchtte ze, sloeg haar ogen neer en was terug in de lege school van Torenà. Ze deed een poging om even niet meer aan hen beiden te denken, vooral niet aan Jordi. Toen kreeg ze de ingeving om in de bureauladen van de leerkracht te kijken. In de eerste la restten nog, behalve de stroom onzichtbare herinneringen die bij het openen wegvluchtten, vier potloodkrullen van iemand die ooit een potlood had geslepen. In de andere twee zat niets, zelfs geen herinneringen. Door de vuile ramen nam de dag lui af en ineens merkte ze dat de mokerslagen alweer een poosje geleden waren opgehouden.

Bij het schoolbord lag een half krijtje. Ze pakte het en kon de verleiding niet weerstaan het te gebruiken; met het mooie handschrift van een onderwijzeres

schreef ze de datum op: woensdag 13 december 2001. Ze draaide zich om, alsof er kinderen in de wormstekige schoolbanken zaten aan wie ze wilde uitleggen wat ze die dag zouden doen. Maar ze bleef met open mond staan, omdat achterin een ongeschoren bouwvakker met een sigaret in zijn mond, een sigarendoosje in zijn ene en een gaslamp in zijn andere hand eveneens met open mond was blijven staan, terwijl hij de deur van de klas openhield. Hij reageerde als eerste:

‘Juffrouw ... We gaan, we zien niets meer. Brengt ú de sleutel terug?’

Hij liep op haar af met de lamp en een sleutelbos aan zijn spijkerbroek, die wit zag van het stof, en Tina had het gevoel of hij een jongetje was dat zijn schrift kwam brengen en dat ze al haar leven lang juf van deze school was. De bouwvakker legde de sigarendoos op tafel.

‘Dit hebben we achter het schoolbord gevonden.’

‘Dit schoolbord?’

De bouwvakker liep eropaf en schoof het opzij, hoewel het aan de muur vast leek te zitten; het gleed met een pijnlijke zucht zeker twee handbreedten in één richting en gaf een kleine, donkere holte bloot. Hij hield de lamp er vlakbij.

‘Hierin.’

‘Net een piratenschat.’

De bouwvakker schoof het schoolbord weer op zijn plaats.

‘Het zijn kinderschriften,’ zei hij. En hij klopte twee keer op de doos. Het was een goed geconserveerde sigarendoos, dichtgebonden met een zwart snoer.

‘Mag ik hem houden?’

‘Ik wilde hem net weggooien.’

‘Kunt u me de gaslamp lenen?’

‘Als u hier wilt blijven, wordt u stijf van de kou,’ waarschuwde de ander en gaf haar de lamp.

‘Ik ben warm aangekleed. Wat de lamp betreft: bedankt.’

‘Als u weggaat, sluit dan af en laat het gasflesje bij de ingang staan. Morgen vinden we het wel.’

‘Hoe lang duurt het om dit gebouw te slopen?’

‘Morgen zijn we helemaal klaar. Vandaag hebben we de klus alleen maar voorbereid. Deze sloop stelt niet veel voor.’

Hij groette als een zeeman, door onverschillig een vinger aan zijn slaap te zetten. Hij sloot de deur en door de vuile ramen stierf het gebabbel van hem en zijn twee

collega's weg, zodat alles zo stil werd dat het maar weinig scheelde of het hoesten van Elvira Lluís was te horen geweest, dat meisje dat op de eerste rij zat en zesenvijftig jaar eerder aan de tering was gestorven. Tina keek om zich heen. De gaslamp schonk nieuwe, onbekende schaduwen. Deze sloop stelt niet veel voor, dacht ze. Hoeveel generaties kinderen hebben hier leren lezen en schrijven? dacht ze. In één dag alles gesloopt, verzuchtte ze.

Ze liep naar de tafel terug en merkte dat de bouwvakker volkomen gelijk had: dit lokaal was een vrieskist. Het werd steeds sneller donker. Ze zette de lamp op de tafel van de leerkracht en dacht aan de piratenschat. Stel je voor dat ze de school hadden afgebroken met de diamanten erin, dacht ze ... Ze knoopte het zwarte snoer los en opende het deksel: de diamanten waren een paar lichtblauwe of -groene schriften, dat was niet goed te zien, waar diagonaal in zwarte drukletters het woord schrift op stond. Kinderschriften. Twee, drie, vier schriften. Wat jammer dat het geen diamanten zijn, verzuchtte ze. Prompt voelde ze weer die pijscheut.

Ze opende een van de schriften: meteen viel haar het ordelijke, harmonieuze, goed leesbare handschrift op dat van boven tot onder alle pagina's vulde. En af en toe een tekening. De schriften waren alle vier hetzelfde. In het eerste zag ze een gezicht. Ze wist het niet, maar het was een zelfportret van Oriol, dat hij voor de spiegel van de kinder-wc had gemaakt. Een man met een inrieste blik. In het tweede een huis met een bijschrift eronder: huize gravat. In het derde, eens kijken ... een kerk. De Sant-Pere in Torena. En een hond, een springerspaniël, met de droefste ogen die Tina ooit had gezien, en die klaarblijkelijk Achilles heette. In het laatste schrift de schets van een vrouwenportret, begonnen, veranderd, duizend keer gecorrigeerd en half af, zonder lippen, met lege ogen, als de marmeren grafbeelden die Serrallac in zijn werkplaats verhandelde. Ze ging zitten en merkte niet dat haar adem haar

door de kou als een soort mist verliet, alsof ze de ontdekking van die vier schriften wilde verbergen. Waar had ze die naam gehoord? Pas nog, zeker. Alsof iemand hem onlangs had laten vallen.

Nieuwsgierig geworden, onvoorbereid, zonder enig vermoeden van wat haar boven het hoofd hing, begon Tina Bros te lezen. Ze begon op de eerste pagina van het eerste schrift, vanaf de opdracht, die zei: mijn geliefde dochtertje, van wie ik niet weet hoe je heet, maar van wie ik weet dat je bestaat, omdat ik een van je kleine, lieve handjes heb gezien. Ik hoop dat iemand je als je groot bent deze regels geeft,

Jaume Cabré

omdat ik wil dat je ze leest ... Ik ben bang voor wat ze je over me vertellen, vooral je moeder.

Traducció de Pieter Lamberts